

KULTUREN

Innerstaden 2:1 - Västra Mårtensgatan

fornlämning 73, Lunds stad,
Lunds kommun, Skåne
Arkeologisk förundersökning 2013

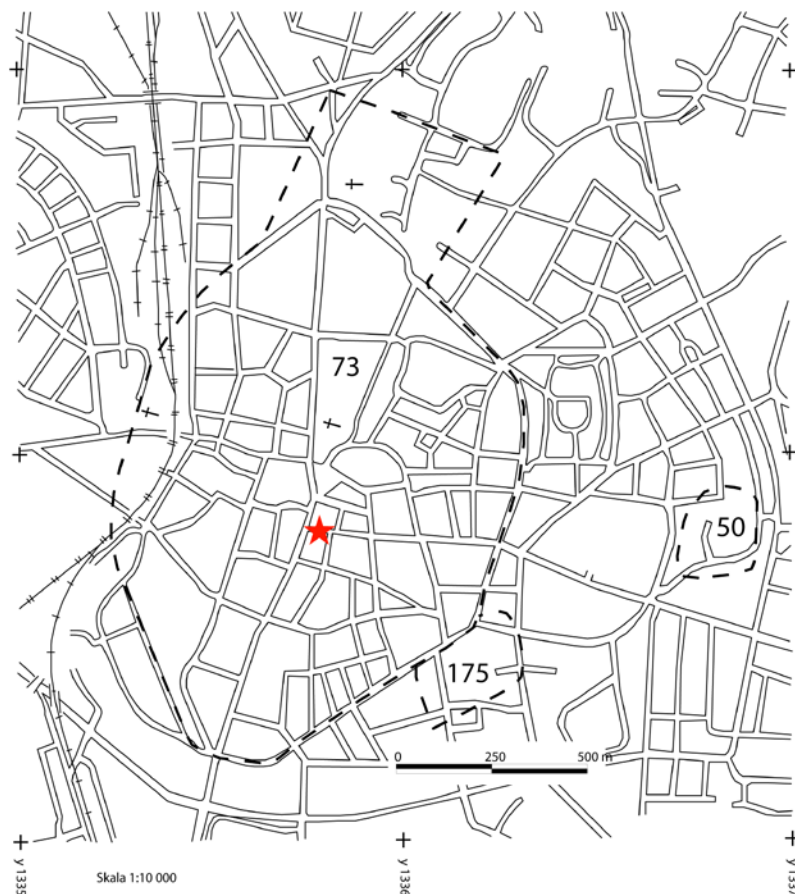
KULTURMILJÖRAPPORT 2014:3

NICKLAS KRONROTH

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning.....	3
Fornlämningsmiljö	4
Tidigare arkeologiska iakttagelser.....	6
Genomförande och resultat	8
Sammanfattning	8
Administrativa och tekniska uppgifter.....	9
Referenser	10

Figur 1. Lunds medeltida stadsområde, fornlämning 73, med platsen för undersökningen markerad med röd stjärna.

Inledning

Med anledning av att Lunds kommun lade om gatubeläggningen i den västra delen av Västra Mårtensgatan i Lund, utfördes en arkeologisk förundersökning enligt Länsstyrelsens beslut (lst dnr 431-11607-2013). Markarbetet innebar ett schaktdjup på maximalt 0,75 m från nuvarande gatunivå. Då medeltida kulturlager, i form av den medeltida kyrkan Sankta Maria minors kyrkogårdsmur påträffades avbröts schaktningen i djupled. Kulturlagret följdes över hela sträckan, varvid inga kulturlager stördes nämnvärt. Jordmassorna som togs bort bestod av sentida bärlager och återfyllningsmassor i form av grus, sand och makadam. Dock rubbades ett par av stenarna till den medeltida muren ur sin position, vilka togs bort.

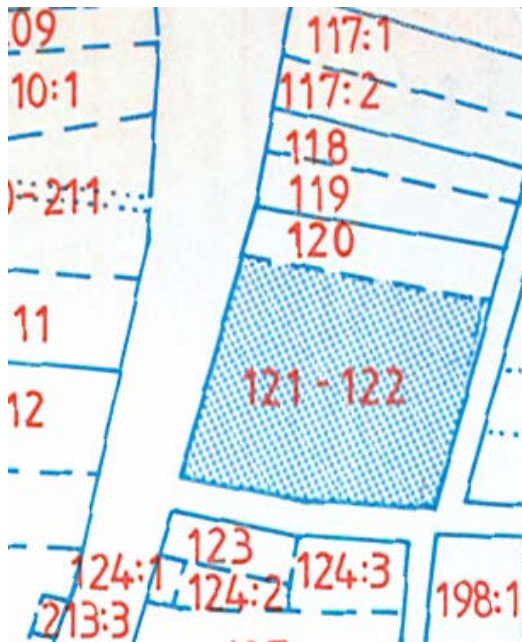

Figur 2. Västra Mårtensgatan år 1912, med Stora Södergatan i förgrunden. Fotografi P. Bagge (Kulturens LB arkiv). Mellan åren 1911 och 1914 breddades gatan till den bredd den har idag.

Fornlämningsmiljö

Västra Mårtensgatan har medeltida ursprung och är belägen i den centrala delen av Lunds medeltida stadsområde. Gatunamnet Mårtensgatan återfinns på kartmaterial från 1600-talet, där gatan benämns Sankt Mårthens gatan (André & Högstedt 1990 s 16). Mårtensgatan utgjorde stadens infart från öster och har daterats till 1000-talet eller tiden för Lunds tillkomst (Ericsson et al, in prep). Gatan hade ursprungligen karaktären av en hålväg och en träbroläggning som daterats till 1020-talet har påträffats mot väster (Balic 2012 s 20). Under slutet av 1800-talet delades gatan i Västra och Östra Mårtensgatan (Bevaringskommittén 1980 s 14).

Norr om undersökningsområdet, i kv Maria Minor, byggdes under 1000-talet en stavkyrka, helgad åt jungfru Maria som kallades *Sankta Marias kapell vid torget*. Under 1100-talet ersattes stavkyrkan med en stenkyrka. Epitetet Minor lades till i kyrkonamnet och kyrkan fick namnet Maria Minor (Bevaringskommittén 1980 s 60). Maria Minors kyrkogårdsmur påträffades vid arkeologiska undersökningarna år 1994 i samband med att Västra Mårtensgatan lades om. Sedan början av 1900-talet finns kyrkan Maria Minor återuppförd på Kulturens område i Lund.

Figur 3. Tomtindelning i Lund kring år 1500, rekonstruktion av Andrén (Andrén 1984). Ytan som undersökts ligger mellan tomterna 121-122 och 123 samt 124:3.

Enligt Anders Andrén's tomtrekonstruktion över förhållandena kring år 1500 är tomterna 121-122, 123 och 124:3 belägna utmed den delen av Västra Mårtensgatan som undersöktes. Tomterna har omnämnts vid flertalet tillfällen, nedanstående uppgifter är hämtade ur Andrén's tomtrekonstruktion (1984 s 89-90).

Tomterna 121-122 Sankta Maria Minors kyrka och kyrkogård

1095/1103 Kyrkan och dess egendomar tillhörde domkapitlet.

Kyrktomten förblev i domkapitlets ägo även efter reformationen. Kyrkogården styckades dock av och bebyggdes under 1500-talet.

Norra delen

1541 arrenderades av Laurits Nielsen Skomager och hans hustru Sidse Rasmusdotter.

1601 arrenderades på evig tid av Laurits Hansen Krudtbraender och hans hustru Magdalene Fadersdatter

1667 ägdes av Troels Skraedder

Södra delen

1583 arrenderades en jord och grund på evig tid av Hans Spergel till Borgeby

1619 delades den södra delen i två delar. Den norra delen arrenderades på evig tid av Niels Mortensen och den södra delen arrenderades på evig tid av Peder Andersen och hans hustru Anne Pedersdatter.

Tomt 123

1589 nämns som Svend Guldsmeds gård.

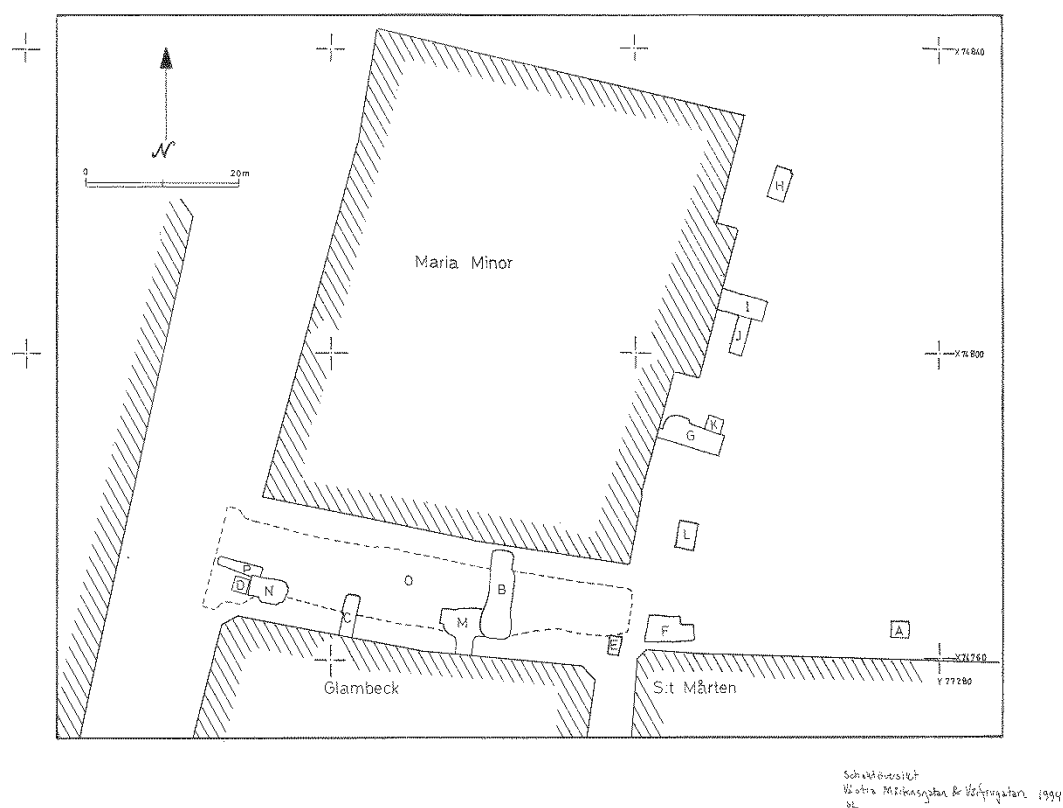
Tomt 124:3 Gård – "Skomagerhuset" – (St Nikolaus kyrka)

1511 nämns att kyrkan ägde Skomakarhuset i Lund.

1589 nämns som Skomakarelagets hus.

1699 nämns skomakarnas laghus.

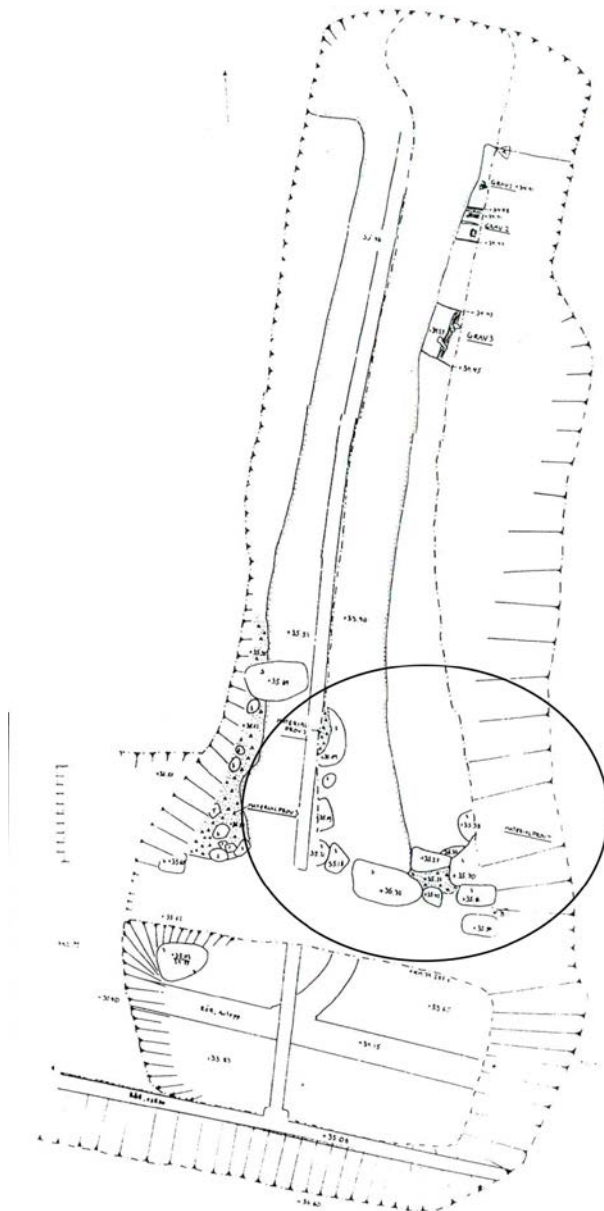
Tidigare arkeologiska iakttagelser

Figur 4. Schaktöversikt under 1994 års arkeologiska undersökning i Västra Mårtensgatan (Johansson Hervén 1994 s 9). Den arkeologiska förundersökningen 2013 utfördes i samma sträckning som den tidigare undersökningen.

Västra Mårtensgatans västra del och intill liggande kvarter (Maria Minor och Glambeck) har undersökts arkeologiskt vid flera tillfällen. Mellan åren 1911 och 1914 revs hus, vägen breddades och en ny fastighet uppfördes i kv Maria Minors södra del. I samband med detta påträffades stenkyrkan Sankta Maria Minor och stavkyrkan som föregick den. Vid grundgrävningen påträffades även gravar. Stavkyrkan daterades till ca år 1050 och var grävd genom äldre kulturlager, vilket indikerar att bebyggelse funnits på platsen innan stavkyrkan tillkom (Andrén 1980 s 60ff). Västra Mårtensgatan breddades då de nuvarande fastigheterna uppfördes (figur 2).

År 1938, 1945 och 1963 utfördes arbeten i gatan. Vid en fjärrvärmeschaktning år 1963 framkom flera gravar tillhörande kyrkan Sankta Maria Minors kyrkogård (Johansson Hervén 1995 s 4). År 1994 utfördes markarbeten i Västra Mårtensgatan och i samband med det utfördes en arkeologisk undersökning (figur 4). Vid undersökningen framkom bland annat en träbroläggning från högmedeltid (schakt P), huskonstruktioner och en ugnskonstruktion från 1500-1600-talet (schakt O), lämningar efter syllstensrader i nord-sydlig och öst-västlig riktning från högmedeltid och framåt (schakt O), samt kyrkogårdsmuren (schakt B) tillhörande Maria Minor (figur 4 och 5).

Figur 5. Schakt B från 1994 års arkeologiska undersökning. Stenarna till muren är inringade. Se även figur 4 för placering på gatan (Johansson Hervén 1995 s 11)..

Genomförande och resultat

Med anledning av att den västra delen av Västra Mårtensgatan drabbats av sättningar lades gatudelen om. I samband med detta utfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Ett 60 m långt schakt togs upp från Botulfsplatsen i öster till Stora Södergatan i väster. Hela gatubreddens schaktades ned till ett djup av 0,60-0,75 m. Resultaten från 1994 års arkeologiska undersökning användes i förprojekteringen av nivåerna. Inga medeltida kulturlager togs bort utan det schaktades ned till de samma och sedan följdes ovanytan på kulturlagren längs hela sträckningen. De borttagna massorna bestod av sentida återfyllningsmassor och bärlager.

Ett medeltida kulturlager berördes dock under schaktningen. Ett par stenar, som troligen tillhört den medeltida kyrkan Sankta Maria Minors kyrkogårdsmur, rubbades ur sitt läge varpå de plockades bort. För övrigt påverkades inga medeltida kulturlager av schaktningsarbetena. I den västra delen grävdes enbart i tidigare återfyllnadsmassor. Lämningarna som framkom dokumenterades grundligt under den arkeologiska undersökningen som utfördes vid 1994 års markarbeten i gatan. Eftersom inga nya arkeologiska iakttagelser och ingen ny kunskap tillfördes vid aktuell undersökning gjordes ingen ny dokumentation.

Efter schaktningen lades makadam och grus på som bärlager till den nya gatubeläggningen, asfaltering utfördes kort därefter.

Sammanfattning

Med anledning av att sättningar i Västra Mårtensgatan åtgärdades utfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. Markarbetet innebar att sentida återfyllnadsmassor schaktades bort ned till ovanytan på kulturlagren som sedan följdes västerut. Kulturlagernivåerna från 1994 års arkeologiska undersökning låg till grund för nivån som schaktningen lades på. Därmed berördes enbart massor från senare tid. Ett par stenar, tillhörande Sankta Maria Minors kyrkogårdsmur, rubbades dock vid arbetena och plockades bort.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-11607-2013	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Socken-/Stadsnr	1298
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Innerstaden 2:1– Västra Mårtensgatan

Typ av exploatering	Omläggning av gata
Uppdragsgivare	Lunds Kommun, Tekniska Förvaltningen, Att: Magnus Jönsson
Typ av undersökning	FU
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Nicklas Kronroth
Övrig personal	Conny Johansson Hervén
Fältarbetstid	2013-06-17—2013-06-18

Fälttid	
Arkeolog	4 h
Maskin	-

Undersökningens omfattning	
Yta	480 m ²
Kubik	312 m ³
Schaktmeter	60 m

Kostnad för arkeologi	
Fältarbete	4x650=2600 SEK
Rapport	4x650=2600 SEK
Analys	-
Övrigt	-
Summa:	5200 SEK

Kostnad övrigt	
Maskiner	-
Bodar	-
Övrigt	-
Summa	-

Summa, faktisk	5200 SEK
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad

Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen
Ritningar, dokumentation	-
Foto	-
Analys	-
Övriga upplysningar	-

Referenser

André, A. & Högstedt, C. 1990. Kartornas Lund. 1580-talet till 1950. *Gamla Lund förening för bevarande av stadens minnen, Årsskrift 72, 1990.*

Andrén, A. 1980. *Lund. Medeltidsstaden 26.* RAÄ & SHM rapport. Stockholm.

Andrén, A. 1984. *Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning.* RAÄ & SHM rapport. Medeltidsstaden 56. Stockholm.

Balic, I. 2012. Kv Saluhallen 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund nr 408.* Kulturen, Lund 2012.

Bevaringskommittén. 1980. Lunds stadskärna. Bevaringsprogram Vårfru rote. Trelleborg.

Ericsson, G. et al (in prep). Kv Blekhagen 10, 11, och 12, Lund. Fornlämning nr 73 i Lunds stad, Lunds socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk slutundersökning 2003-2004. *Kulturens rapporter nr 6.* Lund

Johansson Hervén, C. 1995. Västra Mårtensgatan och Vårfrugatan, Lund. Arkeologisk undersökning 1994. Arkeologiska rapporter från Lund, nr 12. Kulturen, Lund.

I serien arkeologiska arkivrapporter från Lund har utgivits:

2012

.....

- Nr 436 Hardeberga 22:1, fornlämning nr 25 i Hardeberga socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 437 Kv Winstrup 11, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 438 Kv Carl Holmberg 3, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 439 Kv Myntet 29, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.

I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2013

- 2013:1 Kv Billegården 21, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
2013:2 Kv Apotekaren 11 (fd 9), Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
2013:3 Ventlinge 44:1, Mörbylånga kommun. Antikvarisk medverkan 2012-13. Henrik Borg.
2013:4 Stora Råby 34:7, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Jan Kockum.
2013:5 Kv Saluhallen1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011-2012. Ivan Balic.
2013:6 Innerstaden 2:1 - Krafts torg och Kungsgatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:7 Stora Råby 34:7/väg 887, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth
2013:8 Innerstaden 2:1 – Clemenstorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:9 Kv Sjöjungfrun 11, Trelleborg. Arkeologisk förundersökning 2010. Claes Theliander.
2013:10 Kv Repslagaren 29, Lund. Geoteknisk undersökning 2013. Gertie Ericsson.
2013:11 Kv Svanelucky m. fl. Lund. Förundersökning 2012. Ivan Balic.
2013:12 Kv Döbeln 2 och 3, Lund. Geoteknisk undersökning 2013. Gertie Ericsson.
2013:13 Nöbbelöv 22:1, fornlämning nr 24 i Norra Nöbbelövs socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:14 Kv Södertull 10 och 30, Lund. Geoteknisk undersökning 2011-2012. Gertie Ericsson.
2013:15 Kv Trädgården 11, Lund. Geoteknisk undersökning 2011. Gertie Ericsson.
2013:16 Kv Thor 6, Ystad. Arkeologisk förundersökning 2010. Adam Bolander och Gertie Ericsson.
2013:17 Kv Grynmalaren 31, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
2013:18 Måketorpsboden på Kulturen, Lund. Byggnadsarkeologisk undersökning 2013. Gunilla Gardelin och Karl-Magnus Melin.
2013:19 Innerstaden 2:1 – Lilla Råby bytomt, fornlämning nr 175 i Lunds stad, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
2013:20 Kv Billegården 21, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Ivan Balic.
2013:21 Kv Fredrik 8, Ystad. Geoteknisk undersökning 2013. Gertie Ericsson.
2013:22 Kv Sankt Peter 10, Lund. Arkeologiska förundersökningar 2008. Karl-Magnus Lenntorp.
2013:23 Innerstaden 2:1 – Stora Fiskaregatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Aja Guldåker.
2013:24 Kv Winstrup 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:25 Kv Gylleholm 11- Innerstaden 2:1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Aja Guldåker.
2013:26 Kiliansgatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.
2013:27 Kv Paradis 47, Lund. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.

2014

- 2014: 1 S:t Botulf 14, Lund. Antikvarisk rapport 2013-2014. Carita Eskeröd.
2014:2 S:t Peter 28, Lund, Ekska huset. Antikvarisk medverkan 2013. Carita Eskeröd.
2014:3 Innerstaden 2:1 – Västra Mårtensgatan. Arkeologisk förundersökning 2013. Nicklas Kronroth.